

Nr 248.

Ankom till riksdagens kansli den 5 juni 1939 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslagsmedel till nybyggnad för ammunitionsfabriken.

(1:a avd.)

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1939/40 hade Kungl. Maj:t såsom kapitalinvesteringar (bilaga 2) i fonden för förlag till statsverket, försvarsdepartementet, föreslagit riksdagen (punkt 10) att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde vara riksdagen förelagd, till nybyggnad för ammunitionsfabriken för budgetåret 1939/40 beräkna ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i proposition nr 190, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 10 mars 1939, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att i stället för den å Mariebergssområdet i Stockholm belägna ammunitionsfabriken en ny ammunitionsfabrik skall uppföras i Karlstad,

dels för sin del godkänna det statsrådsprotokollet bilagda, den 1 december 1938 mellan arméförvaltningens fortifikationsstyrelse, å ena, samt Karlstads stad, å andra sidan, träffade preliminära avtalet angående upplåtelse till kronan av visst markområde inom staden m. m. för ammunitionsfabrikens uppförande,

dels ock till nybyggnad för ammunitionsfabriken för budgetåret 1939/40 såsom kapitalinvestering i fonden för förlag till statsverket anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Departementschefen har inledningsvis erinrat därom, att i och med att Kungl. Maj:t genom beslut den 18 juni 1937 godkänt ett mellan Djurgårdskommissionen och Stockholms stads förhandlingsdelegerade träffat preliminärt avtal angående exploatering av Konradsbergs- och Mariebergssområdena å Kungsholmen i Stockholm spörsmålet om en förflyttning inom en nära framtid av den till Mariebergssområdet förlagda avdelningen av ammunitionsfabriken till annan plats blivit aktuell. Kungl. Maj:t har därför genom beslut den 3 juni 1938 lämnat arméförvaltningens fortifikationsstyrelse — som i skrivelse den 24 maj samma år anmält, bland annat, att viss förberedande utredning verkställts rörande valet av en ny förläggningsplats

för fabriken m. m. — begärt bemyndigande att företaga ytterligare utredningar i ämnet.

I skrivelse den 16 december 1938 anmälde arméförvaltningens tygdepartement och fortifikationsstyrelse, att den enligt Kungl. Maj:ts sålunda givna uppdrag fortsatta utredningen givit till resultat, att betingelserna för ammunitionsfabrikens förläggning till Karlstad vore ur olika synpunkter mera gynnsamma än densamma förläggning till annan ort. Det område inom staden, som ansetts böra komma i fråga, hade vid verkställda undersökningar befunnits vara fullt tillfredsställande för ändamålet och erbjuda bättre möjligheter än något annat undersökt område. Fortifikationsstyrelsen hade med Karlstads stad inlett förhandlingar för utrönande av i vad mån man från stadens sida kunde vara villig att ikläda sig ekonomiska uppoffringar för fabriken förläggning till staden. Därvid hade befunnits, att staden vore villig att åtaga sig att å den ifrågavarande platsen utan vederlag tillhandahålla ett markområde, som vid verkställda undersökningar befunnits vara tillräckligt för ändamålet, ävensom att till detta område, likaledes utan kostnad för kronan, framdraga vatten-, gas- och elektriska ledningar och att medelst dessa tillhandahålla kronan vatten, gas och elektrisk ström till den lägsta taxa, som gällde inom staden för förbrukare av samma storleksordning. Förhandlingarna hade resulterat i ett mellan fortifikationsstyrelsen — med tygdepartementets gillande — och stadens drätselkammare den 1 december 1938 avslutat avtal, gällande under förutsättning att detsamma godkändes av stadsfullmäktige i Karlstad före den 1 februari 1939 och av Kungl. Maj:t före den 1 juli 1939.

I skrivelse den 3 januari 1939 meddelade fortifikationsstyrelsen, att stadsfullmäktige i Karlstad godkänt ifrågavarande avtal.

Departementschefen har vidare meddelat, att Uddeholms aktiebolag inkommit med en skrivelse i förevarande ärende, vilken utmynnade i en hemställan, att frågan om den föreslagna fabriken förläggande till annan ort måtte upptagas till allvarlig prövning. Skulle en ändring icke låta sig göra hemställde bolaget, att vissa i skrivelsen omförmälda åtgärder för särskilt luftvärn vid Skoghallsverken måtte komma till utförande.

Efter att hava redogjort för myndigheternas i ärendet avgivna yttranden har *departementschefen* för egen del anfört följande.

Såsom jag redan vid behandlingen av förevarande fråga i samband med framläggandet av årets statsverksproposition framhållit är enligt min mening anordnandet av en nyanläggning för ammunitionsfabriken i stället för den nuvarande å Marieberg en angelägenhet av sådan vikt, att ett förslag i ärendet bör föreläggas årets riksdag till bedömande.

Vad då först beträffar platsen för en ny anläggning för ammunitionsfabriken hava de militära och förvaltningsmyndigheter, som haft denna fråga under bedömande, enats om den uppfattningen, att Karlstad vore den plats som ur olika synpunkter främst borde komma i fråga härför. Vid detta bedömande, som delvis sammanfattats i en särskild, hemlig utredning, hava olika faktorer av bland annat strategisk och ekonomisk art spelat in. Ett flertal platser i landet hava också upptagits till prövning i förevarande hänseende, innan man slutligen stannat för Karlstad såsom den lämpligaste. Den sålunda

företagna ingående utredningen giver enligt min mening oförtydligt vid handen, att det föreslagna området i Karlstad erbjuder en ur olika synpunkter mycket lämplig plats för ammunitionsfabrikens förläggning och att i varje fall någon mera lämplig näppeligen är till finnas. De synpunkter i annan riktning, som i förenämnda skrift anförts av Uddeholms aktiebolag, må i och för sig vara beaktansvärda; de synas dock i betraktande av vad såväl chefen för försvarsstaben som fortifikationsstyrelsen däremot genmält knappast vara ägnade att i någon avsevärd mån rubba omdömet om Karlstads lämplighet som förläggningssort för anläggningen i fråga. Därvid vill jag särskilt framhålla, att Skoghallsverkens relativa närhet till den föreslagna platsen för ammunitionsfabriken lär komma att i sin mån inverka på bedömandet av frågan om avdelandet av luftvärnsförband för anläggningarnas skydd.

Jag finner mig således böra tillstyrka, att den fabriksanläggning som skall ersätta den nuvarande ammunitionsfabriken å Marieberg förläggas till Karlstad, närmare bestämt till det område inom staden, som Karlstads stad genom det i det föregående omnämnda preliminära avtalet av den 1 december 1938 förbundit sig att på närmare angivna villkor utan vederlag för ändamålet upplåta till kronan. Det nämnda avtalet synes även i övrigt erbjuda kronan så väsentliga fördelar, att detsamma bör i oförändrat skick av Kungl. Maj:ts godkännas. Emellertid torde såväl frågan om platsen för den nya fabriksanläggningen som spørsmålet om godkännande av det ifrågavarande avtalet med Karlstads stad böra underställas riksdagens prövning.

Vad därefter beträffar frågan om den blivande ammunitionsfabrikens omfattning och de beräknade kostnaderna för densamma's färdigställande befinner sig utredningen därom såtillvida alltjämt på ett förberedande stadium, som situationsplanen för anläggningen ännu icke definitivt utformats och kostnadsberäkningarna i vissa hänseenden kunnat allenast approximativt angivas. En planritning över den planerade anläggningen har emellertid i ärendet förebragts, liksom en på grundval av densamma uppgjord kostnadsberäkning utförts. Denna slutar på en sammanlagd summa av 17,687,000 kronor, varav 13,687,000 kronor utgöra själva byggnadskostnaderna och återstoden, 4,000,000 kronor, åbelöper maskinpark och utrustning samt flyttning-kostnader. Jag är naturligen icke beredd att fatta någon slutgiltig ståndpunkt till de sålunda föreliggande beräkningarna rörande anläggningens omfattning och de därför uppskattade kostnaderna; tvärtom förutsätter jag, att under den fortsatta utredningen fram till uppgörandet av fullständiga situationsplaner m. m. — vilken utredning lär böra ske i samråd med såväl arméns vederbörande myndigheter som chefen för försvarsstaben — förutsättningarna för ett nedbringande av de preliminärt beräknade kostnaderna tagas under ingående övervägande, för vilket ändamål såväl inskränkningar i de föreslagna byggnadernas antal och storlek som förenklingar i fråga om deras beskaffenhet torde böra göras till föremål för omprövning.

För nästkommande budgetår torde emellertid, på sätt de förslagsställande myndigheterna gjort gällande, anslagsmedel böra anvisas för bestridande av kostnaderna för erforderliga förberedande arbeten för etablissemangets uppförande, nämligen — förutom kostnader för själva utredningsarbetet — för avvägningar och markundersökningar, för ledningar av olika slag samt för väganläggningar inom byggnadsområdet.

Vad slutligen beträffar gäldandet av de ifrågavarande kostnaderna torde — i anslutning till vad statskontoret därutinnan anfört — anslagsmedlen i fråga för nästkommande budgetår böra förskottsvis anvisas å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket för att sedermera täckas i samma ordning som är eller kan bli föreskriven i fråga om kostnaderna för Stockholms garnisons utflyttande till Järvafältet.

Utskottet. Utskottet, som avlagt besök å den föreslagna förläggningsplatsen för den blivande ammunitionsfabriken, har kommit till den uppfattningen, att platsen i fråga väl lämpar sig för ändamålet. Önskvärt är emellertid att fabriksbyggnaderna så anläggas, att de komma att hållas avskilda från annan bebyggelse. Då utskottet således finner sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del, har utskottet vid detta sitt ställningstagande även tagit hänsyn till det förhållandet, att Karlstads stad härigenom skulle enligt utskottets mening erhålla full kompensation för den minskning av Värmlands regemente, som blir en följd av 1936 års försvarsbeslut.

Enligt den föreliggande propositionen hava de sammanlagda kostnaderna för ammunitionsfabriken preliminärt beräknats till 17,687,000 kronor. Utskottet, som hyser allvarliga betänkligheter inför de avsevärda kostnader, som fabriksanläggningen skulle medföra, vill understryka angelägenheten av att kostnadsfrågan ytterligare tages under ingående prövning och att fabriksanläggningen erhåller mest ändamålsenliga och ekonomiska planläggning.

Som en följd av den blivande ammunitionsfabrikens närhet till de stora fabriksanläggningarna vid Skoghall förutsätter utskottet i anslutning till vad departementschefen anfört, att vid ordnandet av erforderligt luftvärn för ammunitionsfabriken vederbörlig hänsyn även tages till skyddet av dessa anläggningar.

Mot det propositionen bilagda förslaget till avtal mellan kronan och Karlstads stad har utskottet intet att erinra, liksom ej heller mot det för nästa budgetår för ändamålet äskade anslaget.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

a) besluta, att i stället för den å Mariebergssområdet i Stockholm belägna ammunitionsfabriken en ny ammunitionsfabrik skall uppföras i Karlstad,

b) för sin del godkänna det statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 10 mars 1939 bilagda, den 1 december 1938 mellan arméförvaltningens fortifikationsstyrelse, å ena, samt Karlstads stad, å andra sidan, träffade preliminära avtalet angående upplåtelse till kronan av visst markområde inom staden m. m. för ammunitionsfabrikens uppförande,

c) till *nybyggnad för ammunitionsfabriken* för budgetåret 1939/40 såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Stockholm den 5 juni 1939.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Närvarande: se under utlåtandet nr 247.
